

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора ЛЕГЕЗИ Євгена Олександровича
на дисертацію ПОТЬОМКІНА Сергія Олексійовича
на тему: «Правовий механізм судового контролю за виконанням судових рішень
в адміністративному судочинстві»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право галузі знань 08 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертація Потьомкіна Сергія Олексійовича на тему: «Правовий механізм судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві» присвячена важливій та своєчасній науково-прикладній проблематиці, що має істотне значення для розвитку адміністративного права, адміністративного судочинства.

Реальне виконання судових рішень становить невід’ємний елемент права на справедливий суд та ефективний судовий захист, гарантованих Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та практикою Європейського суду з прав людини. Невиконання або несвоєчасне виконання судових рішень нівелює саму сутність судового захисту, знижує рівень довіри до судової влади та негативно впливає на утвердження принципу верховенства права.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах реформування адміністративного судочинства, цифровізації судової системи, європейської інтеграції України та необхідності забезпечення належного виконання рішень адміністративних судів, адресованих суб’єктам владних повноважень. Практика свідчить, що значна кількість судових рішень у спорах із органами державної влади та місцевого самоврядування виконується із суттєвими затримками або не виконується взагалі, що зумовлює необхідність удосконалення механізмів судового контролю.

Дослідження правової природи судового контролю за виконанням судових рішень, визначення його місця в системі адміністративного судочинства, аналіз процесуальних інструментів впливу суду на належне виконання прийнятих рішень, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративного процесуального законодавства є своєчасними та відповідають сучасним потребам розвитку національної правової системи.

Актуальність теми також обумовлена необхідністю приведення національного законодавства та правозастосовної практики у відповідність до європейських стандартів ефективного виконання судових рішень, сформованих у практиці Європейського суду з прав людини та рекомендаціях Ради Європи. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для вдосконалення норм Кодексу адміністративного судочинства України,

практики адміністративних судів, діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців, а також у навчальному процесі та подальших наукових дослідженнях.

Таким чином, обрана тема є своєчасною, науково значущою та практично затребуваною, а її дослідження спрямоване на вирішення важливої наукової проблеми, пов'язаної із забезпеченням ефективності судового захисту та реального виконання судових рішень в адміністративному судочинстві України.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача. Ознайомлення зі змістом дисертації Потьомкіна Сергія Олексійовича дає підстави стверджувати, що вона є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному рівні. Робота характеризується логічною побудовою, послідовністю викладення матеріалу, належним рівнем аргументації та комплексним підходом до розкриття обраної проблематики.

Дисертантом опрацьовано значний масив нормативно-правових актів України, законодавства країн Європейського Союзу, міжнародних стандартів, матеріалів правозастосовної практики, а також наукових джерел з адміністративного права, теорії держави і права, адміністративного судочинства та європейського права. Це дозволило автору сформулювати обґрунтовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві.

Основні положення дисертації відображені у наукових публікаціях здобувача, зокрема у 5 наукових статтях, опублікованих у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що свідчить про належний рівень апробації результатів дослідження та їх представлення науковій спільноті.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, присвячених судовому контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві як правового механізму.

Заслуговує на підтримку запропоноване автором визначення поняття судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві як правового механізму діяльності адміністративного суду, направленого на забезпечення обов'язковості виконання прийнятого у адміністративній справі судового рішення, як конституційної засади правосуддя, що реалізовується за допомогою комплексу нормативно визначених правових засобів та процедур, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України.

Позитивної оцінки заслуговує положення щодо запровадження інституту пілотної окремої ухвали в межах форми судового контролю, передбаченої ст. 383 КАС України,

з метою усунення структурних чи системних порушень з боку відповідача – суб’єкта владних повноважень при виконанні судових рішень, що спричинили або можуть спричинити подальше звернення з подібними заявами в майбутньому

Науковий інтерес становить і висновок про те, що вдосконалення правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві шляхом імплементації досвіду зарубіжних країн, а саме: 1) практики заміни індивідуального акту рішенням суду (Австрійська Республіка, Республіка Молдова); 2) практики тимчасової заміни індивідуального акту рішенням суду до моменту прийняття індивідуального акту суб’єктом владних повноважень – відповідачем (Латвійська Республіка); 3) інституту заміщувального (замісного) виконання (Латвійська Республіка, Республіка Хорватія, Королівство Іспанія) 4) залучення вищого за ієрархією органу як суб’єкта примусового виконання (Латвійська Республіка); 5) надання чітко визначеного строку для добровільного виконання рішень суду (Республіка Хорватія, Королівство Іспанія); 6) удосконалення системи штрафних санкцій за невиконання, неналежне чи не своєчасне виконання рішень (Республіка Хорватія, Королівство Іспанія, Французька Республіка); 7) надання суду повноважень визнавати нікчемними *ipso jure* рішення та дії суб’єктів владних повноважень, що суперечать резолютивній частині рішення і направлені на ухилення від його виконання (Королівство Іспанія).

Наукова обґрунтованість результатів дослідження. Сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації є достатньо аргументованими і ґрунтуються на належній теоретичній, нормативній та емпіричній базі. Автором використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний методи, а також методи аналізу, синтезу, узагальнення та класифікації.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини), Кодекс адміністративного судочинства України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про виконавче провадження», інші закони України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, постанови і рішення Верховного Суду, Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини тощо.

Емпіричною основою дослідження є судова практика національних судів адміністративної юрисдикції, довідкові видання, статистичні матеріали, праці вітчизняних і зарубіжних науковців.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення дисертації полягає в поглибленні наукових уявлень щодо правового механізму судового

контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві. Отримані результати можуть бути використані для подальшого розвитку адміністративно-правової науки.

Практичне значення роботи полягає в тому, що сформульовані автором пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних і практичних питань судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві як правового механізму; законотворчій діяльності – дисертаційне дослідження містить низку пропозицій, направлених на вдосконалення законодавства України щодо здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, викладених у Проєкті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про правовий механізм судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві», який є Додатком Б до дисертаційного дослідження; правозастосовній і практичній діяльності – для підвищення ефективності діяльності судів, суб'єктів владних повноважень – боржників, органів та осіб, що здійснюють примусове виконання рішень, адвокатів, інших учасників судових проваджень при здійсненні процедур судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві; освітньому процесі – для викладання і вивчення навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративно-процесуальне право України», інших дисциплін, що стосуються адміністративного судочинства України, для підготовки підручників, навчальних посібників, монографій, матеріалів для лекційних і практичних занять, для розроблення методичних рекомендацій тощо; просвітницькій роботі – для підвищення рівня правової обізнаності громадян щодо існуючих правових засобів забезпечення реального виконання судових рішень в адміністративному судочинстві, і можливості ефективної реалізації завдяки цим засобам права на судовий захист.

Оцінка змісту та структури дисертації. Дисертація Потьомкіна Сергія Олексійовича має логічну, послідовну та науково обґрунтовану структуру. Вона складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі дисертант обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, характеризує методологічну, нормативну, теоретичну та емпіричну базу роботи, розкриває наукову новизну, практичне значення результатів, а також наводить відомості про апробацію та публікації.

У першому розділі досліджено теоретико-правової категорії «правовий механізм», його поняття, сутність, ознаки та структуру. Автором розкрито методологічні підходи

до розуміння сутності судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві.

Другий розділ присвячено характеристиці структури правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві. У ньому проаналізовано правовідносини як елемент правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві.

У третьому розділі розглянуто проблемні аспекти вдосконалення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, досліджено зарубіжний досвід у цій сфері та запропоновано напрями вдосконалення національного законодавства.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Потьомкіна Сергія Олексійовича, водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на питання, які могли би, на нашу думку, слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертації:

1. Наукова новизна отриманих результатів складає аж двадцять пунктів, але завдань та висновків по дев'ять. З метою розуміння ключових наукових положень потрібно було зміст наукової новизна отриманих результатів привести відповідно до висновків та завдань в єдиний знаменник.

2. Підрозділ 2.1 дисертації «Правові норми як елемент правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві» за обсягом всього 10 сторінок, у свою чергу, підрозділ 2.2 «Юридичні факти як елемент правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві» складає 33 сторінки та і підрозділ 2.3 складає 30 сторінок, що, у свою чергу, викликає певний дисбаланс, чи розкрито в повному обсязі підрозділ 2.1 чи навпаки, не перевантажено зайвою інформацією підрозділи 2.2. та 2.3 дисертації.

3. На с. 28 дисертації автором зазначено, що удосконалено наукове положення щодо класифікації правозастосовчих актів механізму судового контролю, виокремлено за формою, змістом, напрямом і характером впливу, формою судового контролю та інстанційною юрисдикцією. Проте зазначене положення викладено у вигляді анотації й потребує детального розкриття та аналізу під час публічного захисту.

4. У якості пропозиції автору необхідно було розробити методичні рекомендації судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, в яких запропонувати нормативні засади, організаційні аспекти та практичні підходи до здійснення відповідної діяльності. Зазначені пропозиції змогли би дійсно продемонструвати правотворчу та правозастосовчу цінність даної роботи.

5. При визначенні напрямів удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві поза увагою дисертанта залишилися питання

запобігання проявам корупції у зазначеній сфері. Було б показово дослідити види корупційних проявів у досліджуваній сфері та запропонувати шляхи їх подолання.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. У дослідженні автором вдалося досягти його мети.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. У процесі детального розгляду дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Узагальнення викладеного дає підстави для висновку, що дисертація Потьомкіна Сергія Олексійовича на тему: «Правовий механізм судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві» є завершеною науковою працею.

З огляду на досягнення мети та виконання завдань дослідження, у межах яких отримано нові науково обґрунтовані результати, практична реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві, наявні всі підстави стверджувати, що дисертація відповідає вимогам, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Потьомкін Сергій Олексійович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з актуальних проблем юриспруденції та психології науково-дослідного інституту Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», доктор юридичних наук, професор Євген ЛЕГЕЗА